

lángelmék, de a született gyermek tehetőségéhez a nőies anyaság épen anynyit adott, mint a markáns férfierő. A tehetségek, amikor nagy alkotásaikkal ajándékozták meg a világot, letagadhatatlan, hogy a női szív és a női csók sugallata. A fölszabadult nő elveszti nőiességét, elveszti anyai elhivatottságát és elveszti mindazt, amivel eddig a férfi szerető életfarsa, vigasztalója és legbensőbb barátja lehetett.

Az ellenforradalom természete című tanulmány tiszta képet ad az ellenforradalomról, melynek hatalmi eszközei a tömeg kizsákmányolására törek-

szik és csak egy teljesen kisebbségi csoportba szoruló klikknek a javát szolgálja.

A füzetek Ludas Mátyás kiadásban jelentek meg, mely a mindenkori le-törhetetlen életakarát, a mindig éber életösztön, a folytonos életöröm szim-bóluma . . .

Szabó Dezső újra megszólalt: le-törhetetlen életakarátával tovább viszi zászlaját, mely alatt boldog Bőjthe Jánosok és Szabó Pisták csörtetnek a magyar jövő megigazulásá felé.

Lévay Endre

Lamarck — Darwin

2

A mult számunkban közölt Lamarck életrajz nem volt teljes. Nem, mert szándékosan elhagytam e nagy francia tudós legfontosabb művének „Az állatvilág filozófiájának” (Philosophie Zoologique) megjelenését, amely nagy horderejű mű 1809-ben hagyta el a nyomdát.

Ebben a szenzációs munkában formulázta meg Lamarck azt a felmérhetetlen jelentőségű elméletét, amellyel — amint már a mult közleményünkben mondtunk — állást foglal úgy az évezredek vallásos felfogás misztikumá, valamint az akkori természettudományos világ koronázott királyai — mint Cuvier, Linne és mások — divatos elméletei ellen, állítván ezekkel ellentétben, hogy földünket a jelenleg benépesítő növény- és állatfajták — az emberrel az élen — a geológia különböző, sok-sok ezer meg millió esztendőkkel ezelőtt letűnt — korszakaiban élt szervesvilág egyenes leszármazottai, amelyek ezekből a kihalt ősök-ből az élet adott viszonyaihoz való alkalmazkodás, valamint az ősöknek az ez úton szerzett tulajdonságainak átöröklése folytán lassú és fokozatos fejlődés eredményei.

Az ember a szervesanyagának — amely Lamarck szerint a szervesvilág anyagából ősnemzés útján keletkezett — az élet adott körülményeihez való hosszú évmilliók alkalmazkodása s így egy fokozatos fejlődés szükségszerű eredménye: Tehát fejlődmény.

Lamarck a nagy energiával lefolytatott kutatásainak, szigorú kritikai vizsgálódásainak eredményeképpen teljes bizonyosságot szerzett a szervesvilág szoros és láncszerű összefüggéséről, amely a legalacsonyabb életformákat a legmagasabbakkal összeköti, következőképpen az embert sem rekeszthette ki elméletének határaiból.

Lamarck eme véleménye — amely korát messze megelőzte — érthetően, mindenfelé a legnagyobb izgalmat és feltűnést keltette s maga ellen zúdította — amint már mondtuk — az akkori művelt világ minden patinás képviselőjét, világnézeti különbség nélkül.

Különösképpen a nagy Cuvier tűnt ki, mint legenergiusabb ellenfél s az ő nagy személyi tekintélyének teljes frontbaállítása a lamarcki elmélettel szemben azt eredményezte, hogy az az elmélet, amely ma természettudományos

világnézetünk alaptételét képezi, majdnem teljesen feledésbe ment úgy, hogy 50 évvel utána az emberi kultúrtörténelem egyik legnagyobb alakjának **Charles Darwinnak** kellett újból felfedeznie s véglegesen a természettudományok örök szentélyébe megdönthetetlen igazságként elhelyeznie.

A történelmi igazság megköveteli azonban — mielőtt rátérünk e nagy tudós életrajzána s munkásságának részletesebb ismertetésére — hogy megemlítsük még — mint nagyvonalú történelmi visszapillantást — azt a tényt, hogy e nagy horderejű gondolatnak — amiért Lamarckot kortársai részéről annyi bántás és gáncs érte — tulajdonképpen még sem ő volt az első megalkotója, hanem már Kr. e. a 6. században **Anaximenes** a híres jóni iskola természetfilozófusa, későbbben pedig **Heraklitos** és **Empedokles** voltak, akik már akkor ígyekeztek a föld és szerves anyagának keletkezését az anyag természetes úton való, önálló **fejlődésével** megmagyarázni.

De következék most már Darwin!

Ki merte volna gondolni, amikor 1809. február 12-én Robert Darwin shrewsburyi orvos háza csendjét egy újszülött csecsemő hangos sirása verte fel, hogy ez a csecsemő magába abszorbeálja majd mindazokat a súlyos gondolatokat, azokat a heves kifakadásokat és ellenérveket, amelyek Lamarck legszenzációsabb művében — az ez évben megjelent *Philosophie Zoologique*-ban — megformulázott lezármazási elmélet publikálásával felcsapódó vitákból — terhessé tették a levegőt. Ki gondolta volna ebben a pályás csöppségben a jövőndő nagy Geniuszt, aki 50 év vasszorgalmával, ernyedetlen munkásságával s zseniális agyának nagy képességével diadalra vitte a fejlődés gondolatát s oly alapos tudományossággal felvértezett elméletté formulázta azt, amelyről minden

gáncs, minden ellenvetés visszapattans ledönthetetlen szoborrá csontosítja megalkotójának **Charles Darwinnak** — annak a shrewsburyi orvoslak csendjét megzavaró csecsemőnek — a nevét. Mert ő volt ez a csecsemő.

Életrajza nagyon változatos, de eme változatosság — kevés kivétellel — a tudományos munkáldoklás megkivánta variálódás. Mint 17 éves ifjút, már az edinburghi egyetem orvosi fakultásán találjuk, ahova apja kívánságára ment. Azonban úgy látszik a benne szunynyadó erők nem hagyták nyugton — mert sehogysem tudott az orvossálevés gondolatával megbarátkozni és két év után otthagya Edenburghot s Cambridgébe megy teológiát hallgatni. A papi talár sem tudta a fiatal Darwin nagy képességeket magábanrejtő lekötni úgy, hogy szabad idejét lovaglás és vadászatokkal egybekötött kirándulásokkal töltötte, ahol mint szenvedélyes növény-, rovar- és ásványgyűjtő mutatkozott be.

Cambridge sorsdöntő hely lett úgy Darwin életére, mint magára a tudományok fejlődésére is s ezzel az egész emberiség gondolkodására, erkölcsére, szóval az egész jövő szellemiségére is. Ugyanis itt került Darwin személyes viszonyba — a többi nevezetességek közül — a híres **Henslov** botanikussal. E nagynevű tudós társaságában tett kirándulások következményeképen a növényvilág rendszeres és tudatos szemlélőjévé válik Darwin, nagy átfogó képessége révén pedig gyorsan meglátja a fajok között fenálló szisztematikus különbségeket.

Teológiai tanulmányainak végeztével — Henslov rábeszélésére — részt vesz egy kelet-Angliába vezetett földtani tanulmányúton, amelyen aztán megismerkedik a geológiával, a természettudományok számára eme új területével s rájön arra, hogy az ő képességei messze túlnőnek eddigi célkitű-

zései világán s vágy ébred fel benne beletemetkezni a természettudományok pozitív igazságaiba.

És a véletlen segítségére is jön. Ugyanis az angol kormány egy expedíciót tervezett útbaindítani azzal a céllal, hogy Dél-Amerika ismeretlenebb partvidékeit s a Déli-tenger ismeretlen pontjait kikutassa és térképezze. Ennek az expedíciós hajónak kapitánya Fitzroy kapitány lett, aki Henslovnak barátja lévén, következképpen felülállott a hajós-kapitányok szellemi átlagán és ezért Henslov inspirálására elhatározta, hogy az expedíciót egy természettudóssal is kiegészíti, hogy így a tudományok is profitálhassanak valamit. Darwin lett az a természettudós, akire a választás esett. Természetes hogy itt is Henslov szava volt a döntő, aki határozottan felismerte a fiatal Darwinban azt a zseniális agyat, akire az akkori idők legnagyobb tudományos feladatainak megoldása vár.

Darwin örömmel vállalta a feladatot, bár érezte, hogy természettudományos előképzettsége a magáravállalt feladat nagyságához és fontosságához mérten eléggé hiányos, főként rendszertelen. De inspirálva attól az elismeréstől, amelyet ez a kiválasztás számára jelentett, a vágytól, amely benne égett a természettudományok iránt s főképen a benne szunnyadó hatalmas erők és képességek lehetővé tették számára,

hogy mire a hajó rendeltetési helyére megérkezett — minden percét rendszeres tanulással eltöltve — már annyira otthon volt a feladata sikeres megoldásához szükséges előképzettségekben, hogy már a teljes siker reményével vezethette önálló kirándulásait — míg a hajó tisztjei a térképezéssel voltak elfoglalva — azokra a helyekre, amelyek feladatának megoldásában segítettek.

A legnagyobb jelentőségű ilyen önálló expedíciója volt az, amelyet a Galapagos szigetekre s a Déli-tenger korallszigeteire vezetett. Itt vizsgálgatva e szigetek alakjait s figyelve az azokat létrehozó polipok életét, eme háromfajta korállzatonyok keletkezésének olyan zseniális teóriáját állítja fel Darwin, amely teória őt egy csapásra az elismert természettudósok sorába állítja, annál is inkább, mert addig, előtte már igen sok és elismert tudós foglalkozott — eredménytelenül — ezzel a kérdéssel.

Mintegy 5 évig tartó távollét után az expedíció elvégezte feladatát, felkutatva és feltérképezve Dél-Amerika keleti és nyugoti partjait, majd felkeresve Új-Seelandot, Ausztráliát, a Jöreménység-fokát, Szent Ilona szigetet és végül ismét Brazília partjait, végül 1837. októberében visszatértek Angliába.

(Folytatom)

Iványi Károly

Szemelvények

Alföld címen új hetilap indult meg a Vajdaságban. A képeslaphiány termelte ki ezt a vállalkozást, amely valamennyire kielégíti magyar olvasók képeslapok iránt érzett szükségletét. A lap gazdag képhírszolgálattal és időszerű riportokkal jelenik meg, mellékelve a hazai és külföldi rádiók műsorának anyagát. Képösszeállításai és a lap külalakja erősen emlé-

keztet bennünket a művészi kiállítású Tolnai Világlap-ra.

Az újonnan indult lap rövid létezésének ellenére őszinte érdeklődést váltott ki a magyar olvasók körében.

A jugoszláviai német kisebbség kulturális és gazdasági szervezetei címen átfogó képet fest a német kisebbségi